

Till
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Dnr Ku2025/00871

Kopia till
ku.kkm@regeringskansliet.se

Remissyttrande

SOU 2025:92 Betänkande av kommittén En kulturkanon för Sverige

Sammanfattning

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) är företrädare för den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset och är mycket kritisk till att folkgruppen helt har osynliggjorts i förslaget till en kulturkanon för Sverige.

Bakgrundsinformation

Betänkandet SOU 2025:92 benämns handla om "En kulturkanon för Sverige". Men på flera ställen nämns "En svensk kulturkanon". STR-T ställer sig frågande till vad utredningen definierar som "svensk" i sammanhanget. Vi kan inte tolka det på annat sätt än att det finns en underliggande felaktiga premisser att Sverige innefattar "ett land, ett språk, en kultur".

Fakta som bör beaktas

Slutbetänkande av sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68) överlämnades till regeringen och minoriteten för drygt två år sedan. Den visar på en tydlig historisk men också nutida exkludering och osynliggörande av den nationella minoriteten tornedalingar kväner och lantalaiset. Betänkandet SOU 2025:92 visar på fortsatt exkludering och osynliggörande av minoriteten och är en tydlig marginalisering av vår kultur.

Den 50-årsgräns som hindrar yngre verk att ingå i Kulturkanon är problematisk och diskriminerande. Den litterära produktionen på meänkieli försvinner eftersom skriftspråket för meänkieli etablerades sent. SOU 2023:68 tar upp assimileringen av tornedalingar, kväner och lantalaiset till det svenska språket och kulturen; finskan, som man sade förr även om meänkieli, förbjöds i skolorna och på biblioteken, vilket förstås hämmade tornedalingarnas litterära utveckling. Förbudet innebar "att människor i minoritetsområdet under flera decennier framtogs tillgången till ett skriftspråk på sitt modersmål." (SOU 2023:68, sid. 366). Förbuden mot finsk litteratur i skolan och på Tornedalens bibliotek upphävdes först 1958 och 1957. Det finns alltså en inbyggd diskriminering i hela utarbetandet av en kulturkanon särskilt när det gäller bedömning av litteratur, men även av andra kulturyttringar såsom hantverk, näringsfång och matkultur.

För att ta ett exempel: En betydelsefull författare som skrivit på meänkieli är Bengt Pohjanen. Hans debutroman skrevs 1979, alltså fyra år för sent enligt 50-årsgränsen för vad som är relevant för denna kanon.

SOU 2023:68 ger förslag på insatser för försoning och upprättelse på sidorna 43–47. Flera av förslagen handlar om att motverka osynliggörandet av minoriteten. Den nuvarande utformningen på Kulturkanon är ett tydligt osynliggörande av tornedalingar, kväner och lantalaiset. Något som motarbetar en försoning mellan stat och minoritet.

Med hänvisning till slutorden från sammanfattningen i SOU 2023:68 kan vi konstatera att det kan få konsekvenser:

Konsekvenserna i det fall regeringen väljer att inte genomföra kommissionens förslag berör flera olika aspekter. Det skulle framför allt upplevas som ytterligare en kränkning av minoriteten med bristande tillit som följd. Det skulle även innebära att Sveriges internationella anseende skadas vilket kan få negativa konsekvenser för Sveriges roll i det internationella arbetet för mänskliga rättigheter.

Ingen av Sveriges 5 nationella minoriteter är väl representerad i betänkandet om en kulturkanon för Sverige. Även om det inte är deklarerat att det ska finnas en rättvisaspekt i den föreslagna kulturkanon är det slående att tre minoriteter finns representerade men inte Tornedalingar, kväner och lantalaiset, som alltså återigen blir osynliggjorda. Den av Sveriges fem nationella minoritet som redan är den minst kända av allmänheten. STR-T ställer sig även kritisk till att även Sverigefinnarna saknas i kanon.

Regeringskansliet efterfrågar särskilt synpunkter på "hur Sveriges kulturkanon ska förvaltas, tillgängliggöras och hållas relevant över tid (avsnitt 6) samt konsekvenser (avsnitt 7)". Vi anser inte att förvaltning och tillgängliggörande är relevant för tornedalingar, kväner och lantalaiset så länge vi inte är representerade i kulturkanon. De konsekvenser av den föreslagna kulturkanon är en fortsatt exkludering och osynliggörande av den meänkielitalande minoriteten i assimileringens politikens spår, vilket i sin tur försvårar en försoning mellan stat och minoritet. Det kommer också att påverka den internationella synen på hur Sverige hanterar sina nationella minoriteter.

Slutsats

Vi motsätter oss kommitténs förslag. Skälen till detta är att Kommittén inte har beaktat den svenska nationella minoriteten tornedalingars, kväners och lantalaisets kultur och historiska förutsättningar. Vi finner det orimligt och kränkande att tornedalingar, kväner och lantalaiset återigen blir osynliggjorda i en fråga som berör folkgruppen starkt. Vi är också kritiska till att en revidering av kanon sker först om 10 år. Rimligen borde det ske inom ett till två år. Vi saknar också en definition av vad utredningen menar med "svensk".

Dag som ovan

Göran Fjällborg

Ordförande Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset

